

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XLIII: PREGLED PRESUDA IZ OKTOBRA 2014.

6. novembar 2014.

U oktobru 2014, Evropski sud za ljudska prava je odlučivao u sljedećim slučajevima koji su se odnosili na slobodu izražavanja:

- **Lichtenstrasser protiv Austrije** (predstavka br. 32413/08), 7. oktobar 2014: otpuštanjem radnika koji je rekao da želi da osnuje sopstvenu firmu nije povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja
- **Gökçe protiv Turske** (predstavka br. 31736/04), 14. oktobar 2014: zatvaranjem političara zbog vođenja kampanje van izbornog perioda je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja
- **Stankiewicz i drugi protiv Poljske** (predstavka br. 48723/07), 14. oktobar 2014: osudom za klevetu zbog izvještavanja o korupciji je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja
- **Erla Hlynisdottir protiv Islanda (br. 2)** (predstavka br. 54125/10), 21. oktobar 2014: osudom za klevetu zbog izvještavanja o procesuiranju seksualnih delikata povrijeđeno je pravo na slobodu izražavanja
- **Matúz protiv Mađarske** (predstavka br. 73751/10), 21. oktobar 2014: otpuštanjem novinara od strane javnog medijskog servisa koji je iznosio navode o cenzuri je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja
- **Murat Vural protiv Turske** (predstavka br. 9540/07), 21. oktobar 2014: zatvaranjem demonstranta zbog prosipanja crne boje preko statua Ataturka je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja
- **Shvydka protiv Ukrajine** (predstavka. 17888/12), 30. oktobar 2014: osudom političarke koja je poderala traku sa vijenca za huligansko ponašanje je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

Navedene presude ticale su se sljedećeg:

- **Lichtenstrasser protiv Austrije** (predstavka br. 32413/08), 7. oktobar 2014: otpuštanjem radnika koji je rekao da želi da osnuje sopstvenu firmu nije povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

U ovom slučaju je riječ o čovjeku koji je dao intervju novinaru u kojem je rekao da je teško razviti ideje kada radite za neku firmu, i da namjerava da osnuje sopstvenu firmu zajedno sa partnerom da bi razvio neke od sopstvenih ideja. Njegov poslodavac je pročitao intervju i primorao ga da da otkaz. On se tada žalio da je prinudnim otkazom narušeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je žalba očigledno neosnovana i proglasio je neprihvatljivom. Sud je naglasio da, dok države imaju obavezu da obezbijede da poslodavci poštuju pravo na slobodu izražavanja svojih zaposlenih, u isto vrijeme „zaposleni duguju svom poslodavcu lojalnost, uzdržanost i diskreciju“. Sud je vrjednovao pravo zaposlenog na slobodu izražavanja u odnosu na zaštitu ugleda poslodavca i komercijalnih interesa i obaveze lojalnosti zaposlenog. Sud je takođe uzeo u obzir da podnosilac predstavke nije otkrio nikakve informacije od javnog interesa, već samo svoj lični pogled na svoju buduću karijeru. To znači da je u pitanju običan spor o ugovoru o radu, a otpuštanjem nije prekršeno pravo zaposlenog na slobodu izražavanja.

- **Gökçe protiv Turske** (predstavka br. 31736/04), 14. oktobar 2014: zatvaranjem političara zbog vođenja kampanje van izbornog perioda je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

Ovaj slučaj se ticao kandidata za gradonačelnika koji je izdao saopštenje za javnost mimo perioda od deset dana koji je propisan zakonom kao „predizborna kampanja“ za lokalne izbore. Osuđen je na tri mjeseca zatvora, a kazna zatvora je kasnije preinačena u novčanu kaznu od 340 €. Kada nije mogao da je plati, primoran je da dvije sedmice provede u zatvoru.

Evropski sud za ljudska prava je našao da je povrijeđeno pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Sud je naveo da ograničenje od deset dana nije bilo jasno obrazloženo i istakao da zakon nije dosljedno primijenjen u drugim slučajevima. Sud je takođe je istakao da je zatvaranje po samoj svojoj prirodi bilo nesrazmjerno u datim okolnostima.

- ***Stankiewicz i drugi protiv Poljske*** (predstavka br. 48723/07), 14. oktobar 2014: osudom za klevetu zbog izvještavanja o korupciji povrijeđeno je pravo na slobodu izražavanja

Dva novinara su objavili članak navodeći da je visoko pozicionirani javni funkcioner u ministarstvu zdravlja umiješan u korupciju. Novinari su izvijestili da je on tražio mito od predstavnika farmaceutske kompanije. Funkcioner je tužio novinare za klevetu, i primorani su da objave izvinjenje, plate sudske takse i troškove funkcionera.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da je povrijeđeno pravo novinara na slobodu izražavanja i istakao: „u situacijama u kojima su s jedne strane iznijete činjenice bez dovoljno dokaza koji ih potvrđuju, a sa druge novinar diskutuje o pitanju od istinskog javnog interesa, utvrđivanje da li je novinar postupio profesionalno i dobronamjerno je od najvećeg značaja“. U ovim okolnostima, Sud je utvrdio da su novinari zaista postupali profesionalno i savjesno: sproveli su opsježno istraživanje i provjerili činjenice koje su im bile dostupne, a sadržaj i ton članka koji su objavili je sveukupno bio prilično uravnotežen. Novinari su prikazali objektivnu sliku javnog funkcionera i ponudili su mu da iznese svoju verziju događaja kao i da komentariše navode protiv njega. Sud je takođe naveo da domaći sudovi nisu uzeli u obzir status javnog funkcionera, tj. da se on njega, zbog njegovog položaja, očekuje da toleriše kritike na račun svoje funkcije; nije uzeto u obzir ni da je tema bila članka bila pitanje od javnog interesa i da je štampani medij imao važnu ulogu „čuvara javnosti“ (*public watchdog*).

- ***Erla Hlynsdottir protiv Islanda (br. 2)*** (predstavka br. 54125/10), 21. oktobar 2014: osudom za klevetu zbog izvještavanja o procesuiranju seksualnih delikata povrijeđeno je pravo na slobodu izražavanja

Ovaj predmet se ticao novinarkе, koja je proglašena odgovornom za klevetu zbog članka o krivičnom predmetu visokog profila u koji je bio umiješan direktor rehabilitacionog centra i njegova suprugua, a koji su oboje bili osumnjičeni za seksualno zlostavljanje. Direktor je kasnije i osuđen za seksualne odnose sa pacijentima, dok protiv njegove supruge nije podignuta optužnica. Novinarka je prenijela nekoliko izjava bivše pacijentkinje, koja je opisala kako je supruga direktora bila uključena u seksualno zlostavljanje i kritikovala je činjenicu da je ona u to vrijeme radila kao asistent u nastavi u školi. Utvrđeno je da je novinarka oklevetala suprugu direktora zbog izjave da „... nije prikladno da onaj ko lovi za njega radi u osnovnoj školi“ – jer je takva izjava, po stavu islandskog suda, ukazivala na kriminalno ponašanje, koje nije bilo dokazano.

Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da je osudom za klevetu povređeno pravo novinarkе na slobodu izražavanja. Sud je konstatovao da je članak objavljen u kontekstu krivične istrage visokog profila zbog optužbi za seksualne delikte, koje su bile predmet televizijskog izvještavanja, što je očigledno bilo u vezi sa pitanjem od javnog interesa. Evropski sud je primetio da su islandski sudovi pridali veliki značaj upotrebi riječi "lov", ali se nije složio da bi čitalaoci to mogli shvatiti kao sugerisanje na krivično djelo. Sud je uzeo u obzir da je dokazano pred islandskim sudovima da je supruga direktora zaista učestvovala zajedno sa

njim u seksualnim aktivnostima sa pacijentima. Sud je uzeo u obzir i to da je novinarka intervjuisala nekoliko optuženih iz ove priče i da je pokušala da postigne ravnotežu u svom izvještavanju.

- **Matúz protiv Mađarske** (predstavka br. 73751/10), 21. oktobar 2014: otpuštanjem novinara od strane javnog medijskog servisa koji je iznosio navode o cenzuri je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

U ovom slučaju je riječ o novinaru koji je bio zaposlen u državnoj televizijskoj kući. Otpušten je zbog kršenja odredbe o tajnosti nakon objavljivanja knjige koja se ticala navodne cenzure od strane direktora televizije. Podnosilac predstavke je bezuspješno pokušao da ospori otkaz pred domaćim sudovima.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je otpuštanjem bilo prekršeno pravo novinara na slobodu izražavanja. Utvrdio je da se knjiga bavila temom od javnog interesa – navodima o cenzuri u javnom medijskom servisu – na šta se nijedna treća strana nije žalila. Ograničenje u pogodu tajnosti i obaveze diskrecije u kontekstu zapošljavanja ne može se primijeniti u istoj mjeri na novinare, imajući u vidu da je u prirodi njihove profesije da prenose informacije i ideje. Osim toga, veliki dio sadržaja knjige se već nalazio u javnom vlasništvu prije nego što je knjiga izdata, na internet stranici, a novinar je objavio knjigu dobronamjerno. Sud je takođe primijetio da je sankcija u vidu neposrednog otkaza bila veoma oštra.

- **Murat Vural protiv Turske** (predstavka br. 9540/07), 21. oktobar 2014: zatvaranjem demonstranta zbog prosipanja crne boje preko statua Atatürka je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

U ovom slučaju je riječ o čovjeku koji je osuđen na trinaest godina zatvora zbog prosipanja boje preko statua Mustafe Kemala Atatürka, osnivača Republike Turske, u okviru političkog protesta. On je uslovno oslobođen nakon osam godina zatvora.

Sud je utvrdio da je kazna izrečena gospodinu Vural grubo nesrazmjerna legitimnom cilju zaštite reputacije i prava drugih iz člana 10 Konvencije. Sud je naglasio da iako je Atatürk bio kulturna ličnost u Turskoj, zaštita sjećanja na njega ne može biti garantovana kaznom zatvora. Sud je naglasio da „mirni i nenasilni oblici izražavanja ne treba da podliježu prijetnji izricanja zatvorske kazne.“

- **Shvydka protiv Ukrajine** (predstavka. 17888/12), 30. oktobar 2014: osuđom političarke koja je poderala traku sa vijenca za huligansko ponašanje je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja

Članica ukrajinske opozicione stranke je pocijepala traku sa vijenca koji je postavio predsjednik Ukrajne. Ona je onda uhapšena i osuđena za lakši oblik huliganizma i kažnjena sa deset dana zatvora. Žalila se protiv te presude još prvog dana kada je zadržana, ali žalba nije bila razmotrena u naredne tri sedmice.

Sud smatra da je pravo podnositeljke predstavke na slobodu izražavanja bilo ugroženo. Napomenuo je da je uklanjanje trake sa vijenca bio čin političkog protesta, i da je podnositeljka predstavke kažnjena zbog odbijanja da promijeni svoje političke stavove i odbijanja da prihvati da su njeni postupci pogrešni. Pored toga, Sud je utvrdio da je žalba razmotrena tek nakon što je ona u potpunosti odslužila kaznu. Na ovaj način nije obezbijedena odgovarajuća zaštita od propusta u prvostepenom postupku. Evropski Sud je takođe primijetio da je izrečena najstroža moguća sankcija koja je propisana zakonom, i naveo je da su „domaći sudovi izrekli najstrožu sankciju podnositeljki predstavke, šezdesettrogodišnjoj ženu bez krivičnog dosijea, za nešto što je zapravo prestup koji ne uključuje ni nasilje ni opasnost. (Ukrajinski) sud je ukazao na odbijanje podnositeljke predstavke da prizna krivicu i zapravo kaznio njeno odbijanje da promijeni politički stavove. Sud za to ne vidi opravdanje.“

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta „Podrška razumijevanju novinarske etike i slobode izražavanja“, koji finansira Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici
